

שיעורים בהלכות שבת

"שבת בשבתו"

שנלמדו ע"י

הרה"ג ר' בן ציון הכהן שטראסער שליט"א

אב"ד נייטרא ב"פ - בעמח"ס "שבת בשבתו" (עשרה חלקים)

בב"ל שבת קודש בבוקר

בבית המדרש דק"ק נייטרא 1462 50 ST.

פרישת ויקהל תשפ"ה

סימן שב"א סעיף ז' (שיעור ד')

[שנה נ"ב - שיעור י"ט]

להערות - וכן הרוצה לקבל שיעור זה מדי שבוע בשבוע דרך האימעייל Email יפנה אל:
igeres@yeshivanet.com

או להרב אלכסנדר אליעזר קנאפלער

Rabbi Alexander Knopfler • 1564 - 48 STREET • Brooklyn N.Y. 11219

Tel: (917) 755-4864 • Fax: (718) 437-3388 • Email: 7554864@gmail.com

מהדורת הערצאג

הונצח ע"י ידידינו, הרה"ח הרבני הנגיד והמפורסם, רודף צדקה וחסד, כבוד שם תפארתו

הרה"ח מוה"ר שמואל דוד הערצאג הי"ו

ראש הקהל תורת חמד נייטרא - בארא פארק

לע"נ אביו הרה"ח מוה"ר יונה צבי ב"ר יוחנן ע"ה - ואמו האה"ח מרת שרה בת ר' משה יהושע ע"ה

זכות התורה יעמוד לו ולכל משפחתו להתברך בכל מילי דמיטב עד ביאת גואל צדק בב"א

לע"נ מו"ה יצחק אהרן ב"ר הלל הלוי ע"ה [ווייס] - מחשובי משתתפי השיעור לערך חמשים שנה

נלב"ע ביום שב"ק ו' כסליו תשפ"ה לפ"ק - נדבת משפחתו החשובה הי"ו

הלכות שבת

סימן שכ"א סעיף ז' [שיעור ד'] / פרשת ויקהל - שנת תשפ"ה לפ"ק / שנה נ"ב - שיעור י"ט

ומחלקו לגופים הרבה". והרי כאן בריסוק דבילה וגרורות ובננ"ה לא מתפרד לגופים הרבה. אמנם החזון איש שם כתב דאינו סתירה ודעתו הגדולה כי בין בגרורות ודבילה שבתוספתא ובין בבננ"ה באמת מתחלק הדבר לחלקים קטנים, אלא שע"י הרטיבות שבו מתדבק מיד ונעשה גוש עב, ומאריך בראיות שונות, ועיקר ראייתו הוא דעל כרחק צ"ל כן כדי שלא יקשה לן התוספתא.

ד] ולעומת זה האגרות משה (ח"ד סי' ע"ה טווח ב') מגדיר באופן אחר מה שנעשה בריסוק פננ"ה וכיוצא ב, ועל כן חולק על איסורו של החזון"א הנ"ל. וז"ל האג"מ "ריסוק בננו"ת נראה שאין לאסור, דענין טחינה הוא כשנעשה פירורין ורסיסין דקין כטחינת קמח וכדומה, וזה לא נעשה בבננו"ת שמרסקין אותו במזלג או כף, אלא נשאר חתיכה אחת, אך שנעשה רך מאוד בלחות הרבה שבו, [ואע"פ שהמזלג מפריד בין האוכל ע"י שינוי, זה דומה לחותכן לחתיכות גדולות שאין בזה איסור טוחן כמו שיתבאר בסעיף י"ב], ולכן לא מובן מש"כ החזון"א דבשחיקת בננות איכא איסור טחינה". [וכ"כ בקצות השלחן (ק"ל בדה"ש י"ט) דמותר].

וכתב האגרות משה עוד, "ומה שמביא [החזון"א] ראייה מאין מרסקין דבילה וגרורות, לא דמי כלל, דגרורות הם תאנים יבשים והם נטחנות לרסיסים, אך מפני שיש בהגרורות דבר המדביק, נדבקים הרסיסים זה לזה [ובזה מסכים לדברי החזון"א הנ"ל], ואף אחר שנדבק ניכרין שהם רסיסים שנדבקו זה לזה, לכן יש בו משום טחינה, מה שאין כן בשחיקת בננו"ת שבכל שחיקה שיהיה א"א לעשותן רסיסין, דלא מתפרדין לפירורין אלא נשאר דבר אחד כבתחלה, רק שנעשה רך מאוד בלחות הרבות שבהם. ובדקנו בעצמנו ומצאנו כן, ששחקנו גרורות ושחקנו פננ"ה, על רי"ב אייזי"ן וראינו שהוא כן", עכ"ל.

ה] ולהלכה כתב האגרות משה: "ולכן יש להתיר לשחוק בננו"ת גם במזלג כדרך שהנשים עושות לתינוקות, מ"מ למעשה אם אפשר לשחוק בקתא, ויהיה טוב להתינוקות גם באופן זה, טוב לעשות כן לצאת גם שיטת החזון"א, אבל אם קשה לעשות כן, מותר לשחוק גם במזלג", עכ"ל.

א] סעיף ז' שו"ע: מותר לדוך פלפלין אפילו הרבה יחד, והוא שידוכם בקתא של סכין ובקערה. - בשבת (דף ע"ג.) תנן, "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, הזורע והחורש וכו' והטוחן" וכו'. וכתב רש"י, "אלו מלאכות היו במלאכת המשכן בסממנים של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני, שזרעו וקצרו וטחנו את הסממנים". [ומש"כ "בסממנין של תכלת", אע"ג דהתכלת היה מדם של חלזון, הוסיפו בה גם סממנין, כדאיחא במנחות דף מ"ב:]. - וכתב הרמב"ם (פ"ו ה"ה) "הטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה". אמנם בתוספתא (פמ"ו ה"ג) תניא [והובא בראשונים (בדף קמ"א ע"א) וב"י כאן] "אין מרסקין דבילה וגרורות, אבל מרסק הוא ביד של סכין", [וכתב הערוך "גרורות הן תאנים יבשות מפורדות, דבילה הן תאנים מחוברות, בין רטובים ובין יבשים"]. וכתב מגן אברהם (ס"ק י"ד) מה דתניא כאן בתוספתא אין מרסקין אי אפשר לפרשו אין מחתכין [לחתיכות דקות עיין סעיף י"ב] דהא קתני אבל מרסק הוא ביד של סכין, ואי אמרינן דמרסק היינו חותך, קשה היאך אפשר לחתוך ביד של סכין. לכן על כרחק דמרסק היינו כותש [קוועטשיין] בקורה והיינו בכלי המיוחד לכך, אלא מרסקו ביד של סכין [שהוא שינוי] עכ"ד.

ב] ומזה למד החזון איש (סי' נ"ז) חידוש בהלכה בדבר המצוי וז"ל: "לענין חיוב במלאכת טוחן אין נפקותא בין דבר יבש שמתפרד לרסיסים נפרדים [פי' לחלקים קטנים], ובין דבר שבטחינתו מתדבק לגוש עב, מפני שהוא רטוב, כגון פננ"ה". ומביא ראייה מתוספתא הנ"ל "דהרי דבילה וגרורות כשמרסקין אותן מתדבקים לגוש אחד ומ"מ יש בהן משום טוחן". - ועל פי זה העלה החזון איש: "נמצינו למדין דשחיקת בננו"ת, לצורך תינוקות שאינם יכולים ללעוס, יש בזה חיוב חטאת, ואין לנו להתירו רק ע"י שינוי, דהיינו בקתא דסכינא או בקתא דכף ומזלג, ולבריאות התינוק אין השינוי מזיק, שאין כאן שינוי בתוצאות השחיקה, אלא שיש כאן שינוי בעבודתו של השוחק, שצריך טרחא טפ"י", עכ"ל.

ג] ולכאורה מרמב"ם מבואר דלא סבירא ליה כן דהרי דברי הרמב"ם ברור מללו שכתב כנ"ל "הטוחן לוקח גוף אחד

נתנדב לעילוי נשמת האשה החשובה מרת פיגא בת ר' יצחק זאב ע"ה

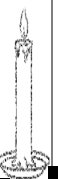
נפטרה ביום ט"ו אדר ב' [שושן פורים] שנת תשפ"ד לפ"ק

הונצח ע"י בנה הרבני הנגיד והמפורסם, רודף צדקה וחסד, כבוד שם תפארתו

הרה"ח מוה"ר יצחק זאב וויינשטאק הי"ד

ולע"נ מוה"ר חנני' יו"ט ליפא בן מוה"ר צבי מרדכי ע"ה [ארגעלן]

נלב"ע ביום כ"ה תשרי תשפ"ה לפ"ק

ו] ומצינו שכבר נחלקו בדורות הקודמים כעין מחלוקת הגאונים הנ"ל, לענין ריסוק תפוחי אדמה שנתבשלו, דהתפארת ישראל (לכלכלת שבת, טוהן) כתב, "אסור לרסק קארטאפע"ל [תפוחי אדמה] מבושלין משום טוחן" [ולא ביאר יותר]. ובכל זאת, "אם מרסק אותו בשינוי מדרך החול כמו בסי' שכ"א סעיף ז', מותר" (מנהח שבת פ' אות פ"ד על תפא"י הנ"ל). ובודאי כי כן הוא לדעת החזון איש - אך בספר שביתת השבת (שטוהן אות י"א) אחר שהביא דברי התפארת ישראל כתב, "ובזכרוני כי מו"ר הגה"צ ר' חיים ליב מסטאוויסק ז"ל אמר לי כי לא נראה לו דין זה, ולא אמר לי הטעם באריכות" [גאון הנ"ל הוא במח"ס שו"ת פני האריה נסתלק בשנת תרנ"ח, חבירו של החפץ חיים]. וכ"כ בספר תהלה לדוד (רנ"ב ס"ק י"ב) "המרסק קארטאפע"ל מבושל אין בזה לכאורה איסור טוחן כי היה גוף אחד ונשאר גוף אחד".

ז] לחזו"א וסייעתו הנ"ל ה"ה דאסור לרסק מייערע"ן אפילו כשהן מבושלים, וכן אסור לרסק אבוקד"ו, [וכן כל שאר ירקות ופירות שבטחינתם מתדבקים לגוש עב], וה"ה דאסור למרחו בסכין על פרוסת לחם כי בזה הוא מרסקו והוי טוחן, אלא ימרחנו עם קתא דסכין [או קתא דמזלג וכף], או ירסקו בתוך קערה עם קתא הנ"ל, ואחר שכבר נטחן בהיתר שוב יכול למרחו על הלחם עם סכין כרגיל. [יעיין עוד בזה בדברינו להלן סעיף י"ב]. - אבל מייערע"ן או אפילו פירור "ביצים" לחלקים קטנים, מותר, כי הקילו בזה משום שאינם גידולי קרקע, כמו שיתבאר בעזה"י להלן בסעיף ט'.

ח] **סעיף ז' שו"ע:** מותר לדוך פלפלין אפילו הרבה יחד, והוא שידוכם בקתא של סכין, ובקערה. בימי החול כשטוחנין דגן או תבלין וכל כיוצ"ב נעשית בדרך כלל באחת משני אופנים, כמ"ש במן (במדבר י"א ה) "וטחנו ברחים או דכו במדוכה" וגו'. ריחים הוא של שני אבנים זו ע"ג זו והדגן ביניהם, וכשמסבב האבנים נטחן הדגן, ומדוכה [או מכתשת] היא כלי שמניחין בה דגן או תבלין, ונטחנים על ידי שמכין עליהם בכלי המיוחד לכך הנקרא "מדוך" [של עץ או של אבן]. - הטוחן בשבת באחד מאופנים הללו חייב חטאת, אבל אם טוחן בשינוי פטור, כגון אם במקום מדוכה נוטל קערה או שלחן בעלמא, ובכה"ג אע"פ שמכה על התבלין במדוך פטור, וכן אם נוטל קתא דסכינא במקום מדוך אזי אע"פ שהתבלין מונח במדוכה ג"כ פטור, אבל אסור מדרבנן. ואם עושה ב' שינויים, דהיינו שמכה עם קתא דסכינא על קערה או שלחן, כדכתב המחבר, מותר לגמרי. וזהו שכתב בשו"ע "והוא שידוכם בקתא של סכין

[זהו שינוי א'] ובקערה [פ' בתוך קערה, וזהו שינוי ב'] (כפי ט"ז רוב פוסקים).

ט] ועתה נראה איזה שינוי צריך לעשות במיעוץ בנ"ה או תפוחי אדמה, לדעת הסוברים דיש בזה משום טוחן. החזון איש כתב, וז"ל: "שחיקת בננו"ת, לצורך תינוקות שאינם יכולים ללעוס, יש בזה חיוב חטאת, ואין לנו להתירו רק ע"י שינוי, דהיינו בקתא דסכינא או בקתא דכף ומזלג". ויש בדבריו אלו ב' חידושים: א' הנה בחול דרך ריסוקם הוא על ידי מזלג על גבי קערה, ולדעת רוב הפוסקים צריך לעשות בדיכת פלפלין שני שינויים כנ"ל, וא"כ יש לעיין למה מתיר החזון איש לרסקם בקתא על גבי קערה שהוא רק שינוי אחד, הו"ל לומר דצריך לרסקם על צד שני של קערה או על נייר או על שלחן. וי"ל דסבר החזו"א כי מה שצריך לשנות גם הכלי שכותשים בתוכו [ולא רק הכלי שכותשים עמו] זהו דוקא שאסור לכתוש בתוך כלי שמיוחד לכתישה וטחינה, כגון מדוכה, ואסורו חכמים כי משתמש בכלי שמיוחד למלאכה דאורייתא, אבל בנידון דידן משתמש בקערה, אשר אינה מיוחדת לטחינה ומיעוץ דוקא, מותר, אע"ג דגם בחול משתמש לטחינה כזו עם קערה, ואינו משנה בזה מדרכו בחול, מ"מ מותר [וכן מבואר בגר"א ומשנ"ב שכתבו דאסור בתוך מדוכה "משום עובדא דחול" וזהו כנ"ל]. - וזהו דוקא בכלי שבתוכו כותשים דמותר באופן הנ"ל אבל הכלי אשר בו עושה הכתישה צריך שינוי ממש, שבחול אין כותשים בו אבל אם כותשים בו בחול וגם עושים בו מלאכות אחרות המותרות כגון מזלג מ"מ אסור, ודו"ק.

י] חידוש ב' שמבואר בדברי החזון איש, דגם כאשר משתמש בכף מותר רק בקתא, ולא בכף עצמה, והעיר האגרות משה, וז"ל: "ולכאורה כף עצמו והקתא דכף שוין הן לענין קושי השחיקה, וכמדומני שבכף שהוא עגול מתחתיו קשה עוד יותר לשחוק בו מבהקתא, ומ"ט לא מחשיב החזו"א גם הכף עצמו לשינוי כמו הקתא, [ורק במזלג דינו כן דאסור בשינוי המזלג ומותר בהקתא]". ונדחק לתרצו דאולי משום שצריך לשנות ולא לעשות בצד הכלי שהדרך לעשות בו איזה מעשה אף של היתר כגון בכף שבאותו צד שאוכלים בו אסור לכתוש בו ולא סגי בשינוי כזה. ומסיים "ולכן אם אפשר בקתא טוב לעשות כן לצאת גם שיטת החזו"א", עכ"ל (וצ"ע מן עין הפרור בסעיף ה) אבל יותר נראה כדעת השולחן שלמה כאן שכתב דמותר לכתחלה להשתמש גם עם הכף עצמה, דגם זה הוא שינוי גמור, ע"ש. - ולמעך בידיו לכו"ע הוי שינוי גמור ומותר (עיין משנ"ב ס"ק כ"ט).

וזו הרבנית הצדיקת מרת **ברכה** בת ר' **שמעון** ע"ה נפטרה ביום י"ד סיון תשע"ד לפ"ק

לע"נ אבי מורי הרה"ג ר' **יצחק נפתלי** ב"ר **רפאל אהרן** קנאפפלער זצ"ל אב"ד **טשילע** ומח"ס קני המנורה - נפטר ביום ז' כסליו תשנ"ב לפ"ק

הנוצח ע"י בנם הרה"ח מו"מ בתו"ש כבוד שם תפארתו, מוה"ר **אברהם מנחם קנאפפלער** הי"ו

העולה מהנ"ל:

בידו.

ח] דעת השולחן שלמה כי בכף אין צריך להקפיד למעך דוקא עם הידית שלה, אלא ה"ה בכף עצמה מותר, כי גם זה הוא שינוי גמור מבחול כי אין הדרך למעכן בכף אלא במזלג [ועיין לעיל באות ג']. - ויש להקל כדעתו.

ט] האגרות משה חולק על דברי חזון איש, ולדעתו מיעוץ בננו"ת, אף כדרכו בחול כגון במזלג, אינו בגדר טוחן כלל, כי אינו מחלקה לחלקים קטנים, ואין בזה מש"כ הרמב"ם, "הטוחן, לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה".

י] מכל מקום, כתב האגרות משה דאם אפשר למעכה בקתא, ויהיה טוב להתינוקות גם באופן זה, טוב לעשות כן לצאת גם שיטת החזו"א, אבל אם קשה לעשות כן, מותר למעכה גם במזלג. - והכי קי"ל. יא] מסקנת ההלכה הנ"ל, נפקא מיניה גם לענין מיעוץ תפוחי אדמה מבושלים, לכן אם לא קשה עליו לא ימעכם במזלג רק בקתא שלו. - וה"ה במיעוץ מייערע"ן הדין כן.

יג] גם במיעוץ אבוקד"ו יש להחמיר, ולכן אין להניחו על לחם ולמרחו בסכין כי יש בזה משום מיעוץ וטוחן, אלא ימרחנו ביד של כלי דהיינו ביד של סכין, כף, ומזלג.

יד] עוד עצה יש לזה, שיניח האבוקד"ו בקערה וימעכו שם עם יד של כלי, ואחר שכבר נמעך בהיתר יכול למרחו על הלחם עם סכין, כרגיל.

יז] מיעוץ או אפילו פירור ביצים לחלקים קטנים, מותר, כי הקילו בזה משום שאינם גידולי קרקע, כמו שיתבאר בעזה"י להלן בסעיף ט'.

א] טוחן הוא אחד מל"ט מלאכות, ומן התורה אסור לטחון אם עושה כדרך שעושים בחול, ובשינוי מותר מן התורה ואסור מדרבנן, אבל אם עושה על ידי שינוי גמור מותר אף מדרבנן.

ב] על כן מותר לטחון תבלין ואגוזים וכל כיוצא בהם [אף אם נטחנים דק כאבק] על ידי שעושה ב' שינויים. א' שמניחם על השלחן או בתוך קערה [ולא בתוך מדוכה או ריחים שהם מיוחדים לטחינה], ב' שמכה עליהם בידית של סכין או בידית של כף ומזלג [ולא במדוך שהוא כלי שמיוחד להכות בו בתוך מדוכה].

ג] אבל עם ראש הכף והמזלג [בחלק שאוכלים בו] אסור כי אע"ג שאין הדרך לטחון בו מ"מ הדרך לעשות בו מעשים אחרים כגון לאכול, לכן אף כאן לא נחשב לשינוי גמור. וי"א דאף עם ראשים הללו מותר והוי שינוי גמור. [ועיין עוד להלן].

ד] לכו"ע מותר לטחון ע"י שמכה עליהם או מדחיק עליהם בשולי כלי, כגון כוס או קערה דהוי שינוי גמור.

ה] לטוחנם ולפוררם בידיו או בין ראשי אצבעותיו, גם כן מותר לכו"ע.

ו] הממעך בננו"ה, דעת החזון איש שיש בזה איסור טוחן מן התורה, דסובר שהבננו"ה נפרדת לחלקים קטנים אלא שע"י הלחות שבה מתחברים ונעשים גוש עב.

ז] ולשיטתו אסור להשתמש למיעוכה במזלג, כי אין בזה שינוי מדרך המיעוץ בחול, כי גם בחול ממעכן בדרך זה, ומותר רק בקתא של מזלג, וכף, וסכין. או בשולי כוס, או

בכל יום א' בערב משעה 8:00 - 9:00, מתקיים שיעור בשו"ע אורח חיים ח"א בביהמ"ד נייטרא

[עומדים כעת בהלכות ציצית - סימן י"ז סעיף ג']

לעילוי נשמת הרה"ח מוה"ר חיים ישכר דוב בן מוה"ר שלום ע"ה [גרינפעלד] - ת.נ.צ.ב.ה.

ולעילוי נשמת הרה"ח מוה"ר זכרי'ה בן מוה"ר זאב ע"ה [ברוינער] - ת.נ.צ.ב.ה.